

UNIFICAREA MONETARĂ ȘI IMPACTUL ASUPRA ECONOMIEI. REZULTATE ALE IMPLEMENTĂRII MONEDEI EURO

Vasile Valentin STAN

Drd, Academia de Studii Economice a Moldovei

Boris CHISTRUGA, dr.hab., prof.univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei

Abstract

Moneda unică europeană a fost proiectată să aducă unitate și stabilitate pe piața europeană și în același timp să încurajeze statele membre ale Uniunii Europene să adere la criteriile de convergență, care le propulsează pozitiv din punct de vedere economic. Extinderea teritorială a Uniunii a scos la iveală și mai mult faptul că diferențele de civilizație, diversitatea culturală și diferențele de implicare economică sunt extrem de diferite de la o zonă europeană la alta. Astfel, implementarea monedei euro a creat discuții cu privire la eficacitatea ei locală și teritorială.

Cuvinte cheie: zona euro, moneda unică, criza economică, criza financiară, productivitatea muncii, migrația forței de muncă, Uniunea Europeană, Europa Centrală și de Sud, Europa Centrală și de Est.

Introducere

Criza financiară declanșată în 2008 a început să aibă urmări și mai grave atunci când în 2009 se vedeau deja efectele asupra economiei. Băncile nu mai finanțau firme, cifrele de afaceri pendulau pe bilanțuri, iar efectele acestui fapt au fost răsfrânte asupra factorului uman începând cu piața muncii, apoi, ciclic, cu scăderea dramatică a creditelor și cu reducerea posibilităților de finanțare a unor proiecte. Apoi, zona euro s-a confruntat cu un record al ratei șomajului din ultimii 15 ani sub aceeași monedă: o medie de 12,1 % timp de mai multe luni consecutive, de la 5 % în Austria și Germania la 27 % în Grecia și Spania.

Făcând referire mai mult la piața muncii și judecând după indicatorii forței de muncă migratoare, unificarea sub aceeași monedă este departe de a-și demonstra valoarea optimă pentru zona respectivă, care să nu țină cont de granițe naționale. Aspectul statisticilor arată că Uniunea Europeană este o consolidată forță economică globală (Tabelul 1).

Paritatea puterii de cumpărare este valoarea relativă a diferitelor valute care se stabilește estimând o echivalență a puterii de cumpărare din diferite state. Astfel, o monedă unică ar trebui

să reușească să aducă la egalitate puterea de cumpărare din componența teritoriului pe care îl ocupă.

Tabel 1. Rolul comparativ al monedei euro pe piața mondială

Criteriul (2013)	Zona euro a celor 19 (EU-19)	Zona euro a celor 28 (EU-28)	Statele Unite	Japonia	China
Populație (în milioane)	338,6	508,4	316,5	127,3	1360,7
PIB ¹ (în trilioane de euro calculat la paritatea puterii de cumpărare)	8,1	11,4	11,8	3,3	9,4
Ponderea PIB la nivel global ² (%)	13,1	18,7	19,3	5,4	15,4
Exporturi (bunuri ca % din PIB)	13,6*	13,3*	9,4	14,8	23,4
Importuri (bunuri ca % din PIB)	13,1*	12,9*	13,9	17	20,6

* Cu excepția comerțului intern european.

Sursa: Comisia Europeană AMECO [5]

Cât despre partea răsăriteană europeană, țările Europei Centrale și de Est au fost încurajate să adopte moneda unică, desigur, conform Tratatului de la Maastricht. „Drumul către unificarea sub aceeași monedă apare ca o reacție în lanț, în care fiecare pas a lămurit o problemă preexistentă și a generat o alta care, la rândul său a necesitat un pas înainte.” (Tommaso Padoa-Schioppa, 2004). Sub acest aspect, eforturile Uniunii Europene de a crea o piață liberă cu o monedă unică se complică mai ales atât timp cât nu numai noile țări membre au probleme de ajustare dar le necesită și timp îndelungat, durate care se modifică în previziuni mai ales pe timp de șoc economic.

1. Material și metodă

Urmărind de la **origini** modul de creare și **scopurile unei monede unice**, se va lansa aici o discuție despre acest **proces relativ lung, reușitele implementării acestuia până în prezent, precum și legătura dintre acestea două**. Urmărind istoricul Uniunii Europene și al politicilor sale monetare, s-au folosit materiale tipărite, documentație electronică de pe site-uri oficiale și din emisiuni radio. Analiza materialelor dispută dacă deceniile de experiență în implementarea monedei unice au condus la rezultate economice previzionate și dacă expansiunea zonei euro este un fenomen favorabil UE, așa cum a fost conturat inițial.

¹ calculat la paritatea puterii de cumpărare.

² idem.

2. Rezultate și discuții

Origini: După modelul Statelor Unite ale Americii, UE urmărește de mai bine șase decenii liberalizarea schimburilor și a plăților. Această liberă circulație, având drept obiectiv politic final de uniune între popoare continuă spre orizonturile de expansiune și pe fundalul multiculturalității și valorilor individuale fiecărui stat, după cum și economistul francez B. Lassudrie-Duchêne evidențiază faptul că puterea de cumpărare ține în principal de diferențele de gusturi și culturi. Pentru o piață unică s-a luat, așadar, în considerare valoarea monedei pentru schimburi și s-au stabilit reglementări pentru stabilirea unei monede unice, încă din 1989, când Jacques Delors propunea crearea unei uniuni care să aibă o singură monedă, comună tuturor țărilor participante din interiorul Europei. Deoarece pe teritoriul european sunt multe zone foarte diferite în ceea ce privește remunerarea capitalului sau salariile, se înțelege că această piață unică nu s-a realizat, fiind necesar un proces mult mai complex și mai anevoios care este încă în desfășurare.

Scopuri: Suprimarea obstacolelor din calea schimburilor includ o monedă unică în cadrul unei uniuni vamale. Deși aparent se creează un fel de discriminare nemembrilor, pentru că trebuie să plătească taxe când fac schimburi comerciale cu membrii uniunii, s-a ajuns la concluzia că o uniune își exploatează diferențele de dotare cu factori de producție și își intensifică eficacitatea acestora. Comerțul interbranșă este stimulat, iar fenomenul globalizării, iată, ia amploare.

Deși spre sfârșitul secolului XXI, Europa făcea comerț cu state care se aflau în plină recesiune, s-a considerat că vechiul continent nu poate fi atins de această problemă decât dacă piețele globale ar fi creat probleme prin intermediul relațiilor financiare. Însă tot atunci existau îngrijorări privind o posibilă criză financiară și faptul că băncile nu vor mai putea acorda credite întreprinderilor. Țările în curs de dezvoltare riscau să experimenteze dezechilibre structurale în sistemul financiar către niște transformări importante ca anvergură. De asemenea, se afirma faptul că o hiperactivitate politică „oarbă” care are ca scop lărgirea substanțială a programelor financiare este total indezirabilă, deoarece condiția elementară de a scoate o țară adâncită în neîncredere o reprezintă politicile interne [1].

Așadar, problema actuală a crizei declanșate în 2008 poate fi îndreptată spre a învăța mai multe din trecut, mai ales că recesiuni au mai existat, iar la cea din anii 90 componentele uniunii monetare erau încă la începutul implementării lor.

Dacă în trecut Europa se temea de recesiunea țărilor cu care făcea comerț, în prezent, recesiunea se află în Uniune, iar țările în curs de dezvoltare de aici efectiv importă criză.

Moneda euro era privită ca fiind un salvator, mai ales că era un rival clar al dolarului și și-a menținut poziția pe parcursul dezechilibrelor din anii 90. Deci, o țară care a adoptat moneda unică era privită cu mai multă încredere de către investitori cel puțin atunci.

Luând acest aspect în considerare, se convine să acceptăm că pentru a menține o stabilitate este nevoie în continuare de desfășurarea proceselor necesare lărgirii zonei euro. Stabilitatea monedei euro trebuie alimentată pentru ca valoarea sa de referință, valoarea sa la investiții și valoarea sa în rezerve să fie menținute. Banca Centrală Europeană își asuma de la început rolul de stabilitate a monedei unice, urmând politici anti-inflaționiste, și, având nevoie de parteneri pentru a se extinde și a deveni mai puternică, expansiunea zonei euro este în desfășurare în continuare. Deși există autori care acuză BCE că nu și-a îndeplinit datoria de stabilizare, trebuie să se ia în considerare că stabilitatea internă a unei țări este prioritar mai importantă decât așteptarea sau cererea unui ajutor din Uniune sau soluționarea problemelor de către instituțiile europene. Aceasta trebuie creată prin politici naționale responsabile și clare.

Revenind la comerț, la momentul de față piața schimburilor se lărgeste cu fiecare nou membru, iar cererea fiind diferențiată pentru bunuri și servicii similare, se creează preferințe zonale de desfacere a mărfii și prestare a serviciilor, pe când crearea acestora se poate întâmpla în cu totul alt loc de-a lungul Europei. Acest aspect s-a dovedit a avea și consecințe negative, deoarece, cu fiecare stat membru, se constată integrarea unor piețe diferite de cele existente în uniune, ceea ce presupune noi procese. Inițial, se considera că deschiderea piețelor unor țări cu dotări diferite de factori le permite să își exploateze avantajele competitive respective și că *realocările de activități* și de resurse intervin între țări și astfel complementaritatea lor se intensifică [3]. Dar această complementaritate s-a concretizat mai degrabă ca un fel de globalizare a locurilor de muncă, prin faptul că multe companii multinaționale și-au deschis puncte de lucru în țări mai puțin dezvoltate având avantajul cheltuielilor mult mai scăzute pe fundalul remunerării locale.

Acest lucru a fost văzut ca un lucru bun în țările receptoare, cum e cazul României, Bulgariei, deoarece s-au creat *locuri de muncă* și s-au vitalizat zone în care șomajul avea valori ridicate. La polul opus, în multinaționale, în țara de origine au apărut desființări de posturi, în favoarea unor profituri de departe mult mai mari. Astfel, era cunoscut faptul că noii aderenti amenință activitățile similare ale primilor. Însă, la rândul lor, industriile cu capital redus ale aderenților sunt amenințate de cele puternice ale primilor membri. S-a produs o expansiune de tehnologie către noile țări, care pe de o parte au impulsionat producția locală, iar pe de alta au afectat în mod negativ modul tradițional de efectuare a agriculturii, spre exemplu, aducând cu

sine și în noile țări probleme de sănătate, de exemplu, care nu fuseseră aici cunoscute mai înainte. Această globalizare a locurilor de muncă este completată de migrația forței de muncă.

Așadar, în continuare se va aborda pe scurt problematica *migrației forței de muncă* determinată de puterea de cumpărare sau de nivelul de trai. În primul rând, faptul că se poate circula liber favorizează crearea unor comunități diverse din punct de vedere cultural. Dacă în mare parte din a doua jumătate a secolului XX, Europa a fost divizată în două mari blocuri de țări, prin integrarea fostelor state membre ale blocului comunist în Uniunea Europeană, după terminarea Războiului Rece s-a început consolidarea perspectivei unei Europe unice.

Este important de notat că diferențele dintre partea occidentală și cea răsăriteană a continentului sunt încă semnificative. Însă poate chiar acest fapt motivează cele mai multe dintre alegerile de stabilire într-un alt stat pentru o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp. După sfârșitul anilor '90, datorită dezvoltărilor tehnologiei informației și comunicației, sănătății și educației, în sectoare care cer angajați calificați, migrația permanentă și cea temporară au crescut semnificativ. În plus, a crescut și cererea în domenii care cer forță de muncă necalificată, precum agricultura, construcțiile și serviciile casnice.

Țările occidentale sunt considerate a fi mai dezvoltate din punct de vedere economic, din punct de vedere al progresului științific și, în perspectiva multora, al mentalităților, astfel persoanele venite din est sunt adeseori atrase de posibilitățile de acolo de dezvoltare pe plan material (pentru cei care caută un loc de muncă bine plătit) dar și intelectual (pentru tinerii care vor să studieze în străinătate).

De cealaltă parte, migrația dinspre vest spre est ar putea fi motivată de interesul pentru descoperirea unor culturi care deși sunt văzute ca fiind mai slab dezvoltate, încă păstrează anumite trăsături ale unui stil de viață mai vechi, care nu mai este la fel de răspândit în Occident (cum sunt, de exemplu, zonele rurale bine conservate care încă mai țin la vechile lor obiceiuri). Însă o astfel de motivare a migrației între cele două părți europene ar crea, poate, o perspectivă prea generală. Cert este că țările vestice sunt cel mai adesea văzute ca țări de imigrație, în timp ce țările estice sunt cele din care se emigrează cel mai mult.

Pe lângă migrația forței de muncă în Europa, altă caracteristică a fost și expansiunea tendinței de îndatorare începând de la îndatorarea populației și ajungând la deficite bugetare din ce în ce mai pregnante. S-a urmărit adoptarea unui acord fiscal care prevede limitarea deficitelor bugetare structurale și a datoriei publice, ca procent din PIB ([4], p. 47). Îndatorarea populației a dus la apariția sintagmei „iluzia de bunăstare”, pe fundalul creșterii progresive a ofertei „de datorii”. Populația care este îndatorată de decenii, transmite din generație în generație sarcini fiscale, prin intermediul guvernelor. Situația este cu atât mai gravă cu cât generațiile respective

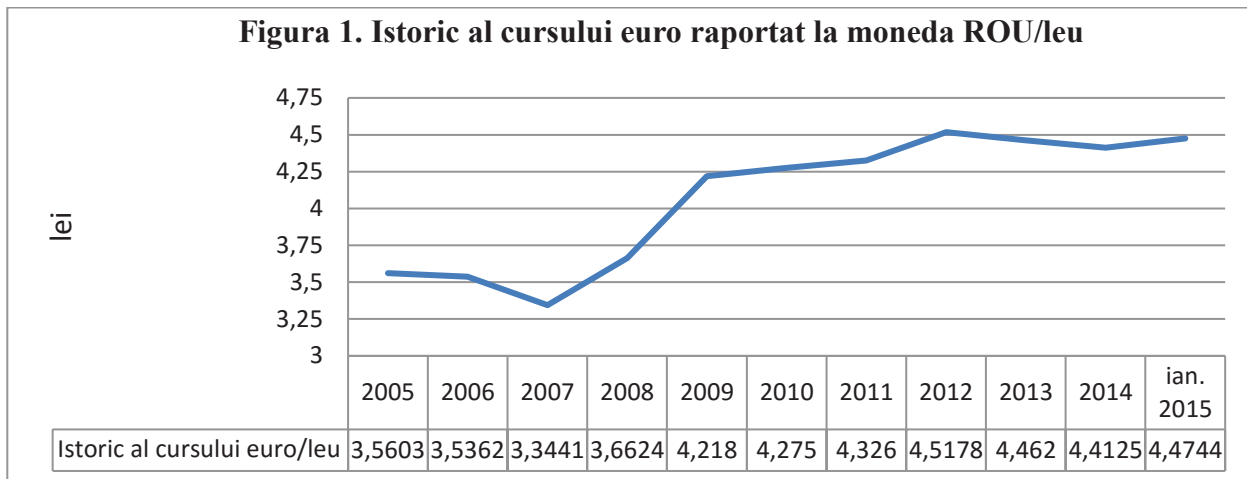
nu au ajuns încă la vârsta maturității lor contributive. Acceptând deficite fiscale, guvernul crește permanent presiunea asupra deficitelor actuale, care de multe ori, duc la impozitare suplimentară. Combinarea datoriilor cu creșterea prețurilor și reducerea venitului duce la o prăpastie ce se adâncește oglindind scăderea puterii de cumpărare (Bădescu, 2010). Scăderea puterii de cumpărare, alături de practicarea unor prețuri mari „hrănește” apetitul publicului pentru credite. Iar atunci când nici acestea nu îi mai sunt accesibile, se produce un alt colaps, sub efectul „bulgărelui de zăpadă”.

Problema zonei euro o constituie dezechilibrele externe ([4], p. 49), mai ales având în vedere aspectul dezvoltării diferite a statelor membre, diferențele între țările nordice și cele sudice, diferențele de competitivitate economică între țările zonei euro și cele non-euro. În acest context, țările din afara zonei euro acced la zona euro după ce îndeplinesc criteriile de convergență.

Pentru a îndeplini aceste criterii, o țară cu creștere economică sau cu o economie stabilă, este imperativ necesar să fie adusă în comparație cu economiile statelor membre. Însă, într-o perioadă de recesiune, cu teritorii extinse de recesiune severă, este evident că s-au făcut mulți pași înapoi. Statele din zona euro au o stabilitate ceva mai ridicată, dar state noi venite în zona euro au resimțit accentuarea dezechilibrelor economice: „Dezechilibrele externe ale sectoarelor private din aceste țări au fost accentuate de adoptarea euro, care le-a făcut mai dependente de costurile unitare cu forța de muncă, adică de raportul dintre salariile nominale și productivitatea muncii.” ([4], p. 49).

Însă nu toate țările din Europa acced la zona euro, cum este cazul Elveției, a cărei decizie de a nu mai menține plafonul minim de 1,2 franci/ 1 euro a afectat întreaga Europă la începutul anului 2015. Această decizie a avut ca efect aprecierea monedei elvețiene cu până la 41% pe piețele externe. Astfel, prețurile la import au scăzut, iar cele la export au crescut.

Excluzând prețurile și făcând o orientare spre costuri, *productivitatea muncii* este un indicator elementar într-o creștere economică, or, pe fundalul recesiunii, când valorile ratei șomajului se situau la valori tot mai ridicate, iar puterea de menținere a unei afaceri a micilor întreprinzători scădea, productivitatea muncii nu putea să crească. O creștere relativ înceată a productivității muncii și o creștere a salariilor ar duce la deprecierea valorii unei monede proprii, pe de altă parte.

Sursa: date BN

Deprecierea stimulează exporturile și reduce importurile, reducând deficitele externe private la unele țări, concomitent cu reducerea surplusurilor comerciale la alte țări. Dar în țările cu monedă unică, deficitele au rămas dependente de rata de creștere a salariilor și de cea a productivității ([4], p. 52).

Dacă valoarea monedei unice crește, atunci și costurile cresc atât pentru întreținerea forței de muncă, cât și în ce privește prețurile pentru consumatori.

În zona euro a fost erodată *competitivitatea* medie, ceea ce a exercitat presiuni astfel că s-au deteriorat deficitele de cont curent în euro față de cele în monedă locală. Letonia folosește de recent moneda euro ceea ce a determinat un colaps care a atras-o în vortexul crizei financiare cu riscuri neprevăzute pentru ea, care inițial își dorea rezolvarea problemelor geopolitice, nu declanșarea celor economice. Deci, pe lângă faptul că moneda unică reușește să elimine granițele în ce privește schimbul monetar, aduce cu sine acest dezavantaj. Aprecierea monedei unice într-un stat cu o economie în curs de dezvoltare a scăzut elanul competitivității cu o forță relativ egală cu diferențialul de inflație. Iar țările cu inflație relativ mare pierd competitivitate într-o zonă monetară.

S-a constatat că țările din sudul UE, așa-numitele PIIGS (Portugalia, Irlanda, Italia, Grecia și Spania), după ce au intrat în zona euro nu au ajuns să își crească nivelul de productivitate așa cum îl au statele din zona nordică a UE. Cu alte cuvinte, adoptarea monedei unice nu este o soluție pentru a face competitivitatea să crească nivelul de productivitate. Pe de altă parte, acele țări cu monedă unică ce sunt îndatorate în euro nu pot părăsi zona euro, costurile lor fiind în creștere continuă. Se poate considera faptul că țările anterior menționate au fost insuficient pregătite să intre în zona euro, deoarece, după cum arată Croitoru [4]: „intrarea trebuie pregătită prin crearea mecanismelor (surselor) de asigurare a creșterii susținute a

productivității muncii și după adoptarea euro. Scopul e acela de a evita apariția divergenței dintre trendurile productivității muncii în țările nou intrate și trendurile productivității muncii în țările cu productivitate înaltă.” Dar există și cazul Irlandei. Criza din Irlanda nu este surprinzătoare, dat fiind că încă din anii 90, Irlanda nu era bine clasată din punct de vedere economic: „[...] cu excepția Irlandei sau sudului Italiei, în Europa celor nouă, membrii sunt bogați în capital și în forță calificată de muncă.”

Figura 2. Zona euro

Sursa: [5]

3. Concluzii

Sprijinul de la Bruxelles pentru a îndeplini aceste criterii este considerat uneori inefficient, din cauză că o economie pentru a ajunge puternică are nevoie în primul rând de o politică națională bine pusă la punct și care să dea rezultate. În lipsa acesteia sau din cauza insuficienței gospodăririi politice interne, un stat găsește că are probleme serioase, mai ales pe timp de recesiune severă.

Țările în curs de dezvoltare membre întârzie să progreseze, iar efectul pare să fie mai dramatic pentru ele, deși trage în jos și situația generală a țărilor dezvoltate. Rămâne clar că pentru a accede la zona euro, un stat membru trebuie să se dovedească rezistent în fața efectelor crizei financiare, prin intermediul politicilor interne, pentru ca euro să reprezinte un pas economic pozitiv și să nu creeze repercusiuni negative care se pot extinde pe piața economică

globală. O monedă unică nu este un element independent, de sine stătător, menit să propulseze comerțul sau economia unui stat. Chiar dacă moneda unică permite tranzacționări pe piața pan-europeană, majoritatea întreprinderilor mici și mijlocii sunt cele care își eficientizează costurile și duc mai departe o economie națională.

Comisia Europeană este determinată să ducă mai departe gestionarea uniunii monetare europene prin intermediul cooperărilor economice ce țin de chestiuni comune și vizează ridicarea nivelului de trai prin intermediul creării de locuri de muncă. Acest lucru vrea să disimuleze o uniune care să semene cu guvernele unice care își gestionează politicile monetare, cum sunt cele ale SUA sau ale Japoniei. Ei au de-a face cu un buget național și, astfel, le este cumva mai rapid, dacă nu mai ușor și nu este nevoie ca politicile lor să accentueze pe cooperarea de care au nevoie instituțiile Uniunii Europene.

Referințe

1. ARTIS M., BANERJEE A., MARCELLINO M. *The Central and Eastern European Countries and the European Union*, Cambridge University Press – Business & Economics, 2006. 398 p.
2. ARTIS M., HENNESSY, E., WEBER A., *The Euro: A Challenge and Opportunity for Financial Markets*, Routledge – Business & Economics, 2003. 416 p. ISBN 0-203-46236-X.
3. COMMELIN, Bertrand. *Europa economică. UEM, Piața comună, Politici comune*. Iași: Institutul european, 1998. 80 p. ISBN 973-611-012-5.
4. CROITORU, Lucian. *Politică monetară: ipostaze neconvenționale*. București: Editura Curtea Veche, 2012. 168 p. ISBN: 978-606-588-368-0.
5. *** *One Currency for one Europe. The Road to the euro*, Luxemburg: Biroul de Publicații al Uniunii Europene. 2015. 24 p. ISBN 978-92-79-42987-3, doi:10.2765/98312.